

Operacijski sistemi

Večopravilnost

Vsebina

- Virtualizacija procesorja
 - večprogramiranje, večprocesiranje
- Večopravilnost
 - sodelovalna in prekinjevalna
- Razvrščanje
- Neposredno izvajanje
 - neomejeno neposredno izvajanje
 - omejeno neposredno izvajanje

Virtulizacija procesorja

- Izziv
 - Čeprav je na voljo le en (ali nekaj) procesorjev, se lahko sočasno izvaja poljubno procesov.

Kako ustvariti utvaro
ogromno procesorjev?

Virtulizacija procesorja

- Število procesorjev
 - **večprogramiranje / multiprogramiranje**
 - več programov pripravljenih za izvajanje
 - sočasno izvajanje več programov oz. procesov na enem procesorju
 - poudarek na programih oz. procesih in boljši izkoriščenosti virov
 - **večprocesiranje / multiprocesiranje**
 - vzporedno izvajanje več programov na več procesorjih
 - poudarek na procesorjih
 - procesorji si delijo pomnilnik, vodila, naprave itd.
 - procesor: večjedrni (multicore), večnitni (multithreading)

Virtulizacija procesorja

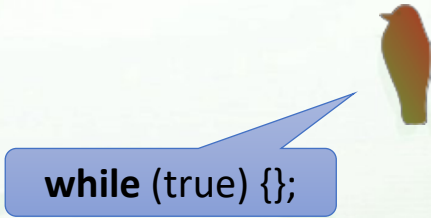
- Deljenje vira med več entitetami
 - **časovno dodeljevanje** (time sharing)
 - vsaka entiteta uporablja vir nekaj časa
 - **časovna rezina**: čas uporabe vira
 - deljenje procesorja, omrežne povezave
 - **prostorsko dodeljevanje** (space sharing)
 - vsaka entiteta uporablja nek del vira
 - deljenje pomnilnika, diskovnega prostora

Večopravilnost

- **Večopravilnost** (multitasking)
 - izvajanje več procesov, vrsta večprogramiranja
 - izvedba večprogramiranja preko časovnega dodeljevanja
 - vrsti večopravilnosti
 - **sodelovalna / brez odvzemanja**
 - (cooperative, non-preemptive)
 - **prekinjevalna / z odvzemanjem / predkupna**
 - (preemptive)

Večopravilnost

- **Sodelovalna večopravilnost**
 - temelji na *sodelovanju* procesov
 - odvzem procesorja možen znotraj sistemskih klicev
 - eksplicitno prepuščanje procesorja
 - sistemski klic **yield**
 - predpostavlja se razumno obnašanje procesov
 - računsko intenzivni procesi lahko ugrabijo procesor
 - dolgotrajni tek procesa brez sistema klica
 - potrebno eksplicitno prepuščanje procesorja


```
while (true) {};
```


Večopravilnost

- **Prekinjevalna večopravilnost**

- temelji na odvzemanju procesorja oz. prekinjanju procesa
 - uporaba prekinitve ure (časovnik, timer)
 - znotraj prekinitvenih rokovalnikov ima nadzor OS
- časovna rezina
 - čas, ki ga ima proces na voljo za izvajanje
 - po izteku rezine se procesor dodeli drugemu procesu
 - prekinjeni proces pa se postavi v vrsto
 - večopravilnost s časovnim dodeljevanjem

Večopravilnost

Kako procesu prepustiti
procesor brez, da bi ga
ugrabil za vedno?

Neposredno izvajanje

- **Neomejeno** neposredno izvajanje
 - ideja: samo poženi program

OS	Program
ustvari procesni deskriptor alociraj naslovni prostor naloži program v pomnilnik pripravi sklad in registre poženi program, npr. main() sprosti pomnilnik procesa sprosti ostale vire procesa sprosti procesni deskriptor	izvedi program končaj proces, npr. exit()

Neposredno izvajanje

- **Neomejeno neposredno izvajanje**
 - hitrost izvajanja
 - program se direktno izvede na procesorju
 - izvajanje v celoti
 - program se v celoti izvede na procesorju
 - neizkoriščenost virov
 - proces čaka na dokončanje V/I operacij
 - težak nadzor
 - program je nemogoče nadzorovati, kaj počne z viri
- uporaba (stari sistemi)
 - paketna obdelava poslov
 - OS le kot knjižnica

Neposredno izvajanje

- **Težava**

- OS je program, ki ne teče vedno
- pogosto izgubi nadzor na sistemom

- **Rešitev**

- strojna podpora
 - uporabniški in jedrni način izvajanja
 - preklon načina izvajanja
 - mehanizem prekinitev
 - mehanizem sistemskih klicev

anti-primerjava:
termostat, ki upravlja ogrevanje

Neposredno izvajanje

- **Kdaj OS pridobi nadzor?**

- **ob strojni prekinitvi**

- npr. sistemska ura, V/I dogodek, ...

- **ob izjemi pri izvajanju procesa**

- npr. deljenje z 0, zgrešitev strani, ...

- **ob sistemskem klicu**

- npr. ustvarjanje procesa, branje datoteke, ...

Neposredno izvajanje

- **Kako OS pridobi nadzor?**
 - *proženje* ustreznega rokovalnika
 - PSP – prekinitveni storitveni program
 - **vstop** v jedrni rokovalnik
 - statusni register in PC se porineta na sklad
 - prekinitve se onemogočijo
 - nivoja zaščite procesorja se preklopi na jedrni
 - izvedba rokovalnika
 - **vrnitev** iz rokovalnika v uporabniški proces
 - PC in statusni register se vzameta iz sklada
 - nivo zaščite procesorja se preklopi na uporabniški
 - za ostale registre poskrbi rokovalnik sam

Neposredno izvajanje

- **Omejeno** neposredno izvajanje

- ideja

- inicializiraj rokovalnike prekinitev in pasti
 - inicializiraj rokovalnik systemskega klica
 - inicializiraj časovnik (prekinjevalna večopravilnost)
 - poženi program in počakaj, da OS spet dobi nadzor

Neposredno izvajanje

- **Omejeno** neposredno izvajanje

OS	Strojna oprema	Program
inicializacija	hrani naslove sistemskih rokovalnikov	
stvaritev procesa IRET	izstop iz rokovalnika	izvedi program ... sistemski klic
obdelaj past obdelaj sistemski klic IRET	vstop v rokovalnik izstop iz rokovalnika	 izvedi program

Preklop procesa

- Večopravilnost
 - več procesov je sočasno v sistemu
 - časovno dodeljevanje za deljenje procesorja

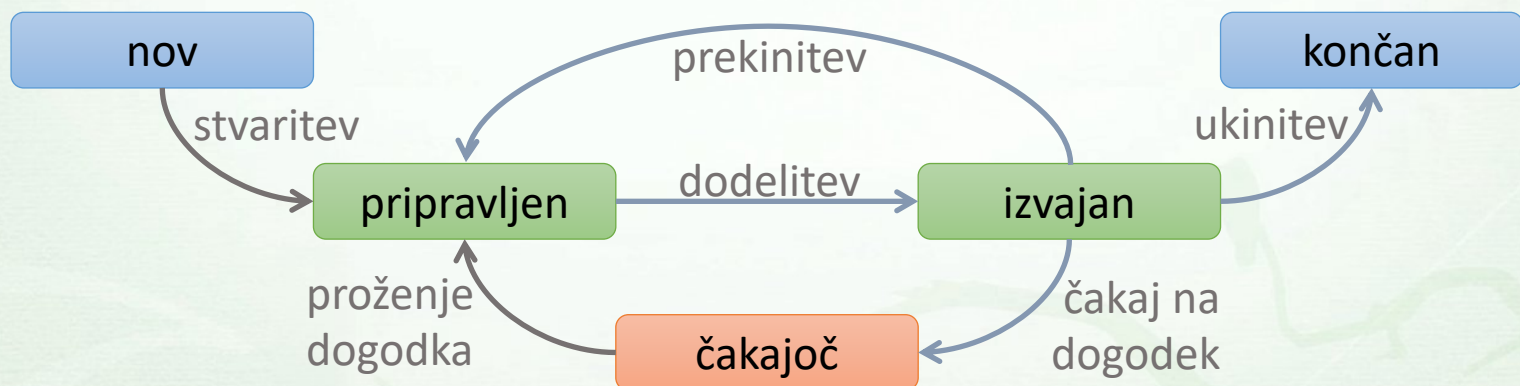

- potrebno je **razvrščanje** procesov na procesorju
- potrebujemo mehanizem zamenjave procesa

Preklop procesa

Preklop procesa

- **Kdaj** se izvede preklop procesa?
 - na **koncu** rokovalnika, tik preden se vrnemo nazaj v uporabniški način
 - preklop ni vedno potreben
 - lahko se vrnemo v isti uporabniški proces iz katerega smo prišli

Preklop procesa

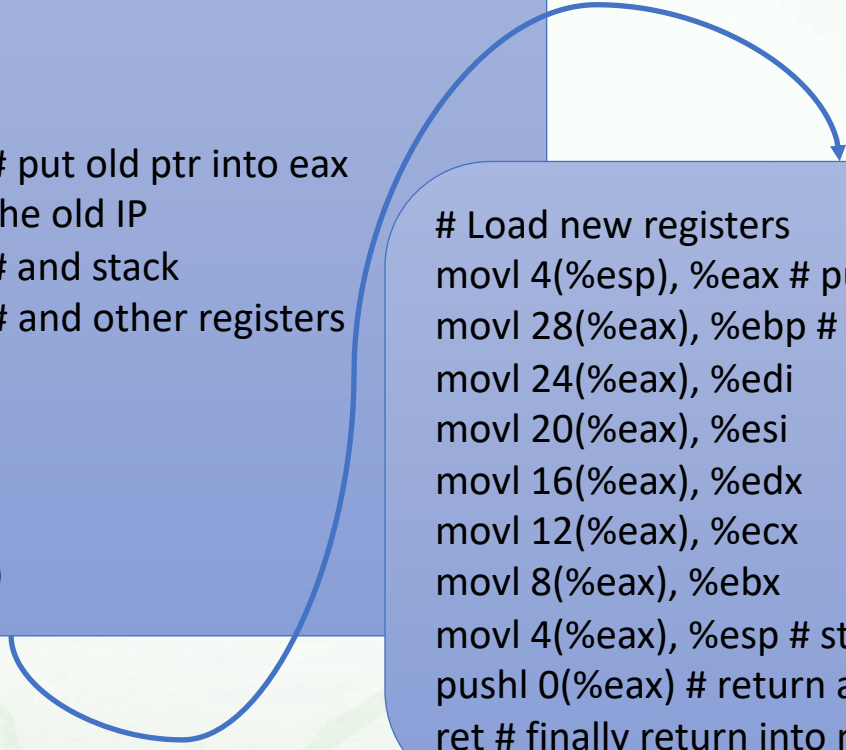
- Izvedba preklopa procesa
 - izbira (drugega) pripravljenega procesa (razvrščevalnik)
 - spremembe stanj procesov
 - odhajajoči proces se postavi v ustrezno vrsto in stanje
 - prihajajoči proces postane izvajan
 - preklop konteksta
 - kontekst: PS, sklad, statusni register, ostali registri
 - v deskriptor odhajajočega procesa se shrani kontekst
 - obnovitev konteksta iz deskriptorja izbranega procesa
 - menjava naslovnega prostora
 - razno
 - posodobitev računovodskih podatkov
 - praznenje preslikovalnega pomnilnika (TLB)
 - praznenje napovedovalnika skokov

Preklop procesa

- Preklop konteksta

```
# void swtch(struct context*old, struct context*new);  
# Save current register context in old  
# and then load register context from new  
.globl swtch  
swtch:
```

```
    # Save old registers  
    movl 4(%esp), %eax # put old ptr into eax  
    popl 0(%eax) # save the old IP  
    movl %esp, 4(%eax) # and stack  
    movl %ebx, 8(%eax) # and other registers  
    movl %ecx, 12(%eax)  
    movl %edx, 16(%eax)  
    movl %esi, 20(%eax)  
    movl %edi, 24(%eax)  
    movl %ebp, 28(%eax)
```



```
    # Load new registers  
    movl 4(%esp), %eax # put new ptr into eax  
    movl 28(%eax), %ebp # restore other registers  
    movl 24(%eax), %edi  
    movl 20(%eax), %esi  
    movl 16(%eax), %edx  
    movl 12(%eax), %ecx  
    movl 8(%eax), %ebx  
    movl 4(%eax), %esp # stack is switched here  
    pushl 0(%eax) # return addr put in place  
    ret # finally return into new ctxt
```


Preklop procesa

- Učinkovitost

- strojna oprema

- hitrost glavnega pomnilnika (hranjenje deskriptorja)
 - arhitektura procesorja
 - registri, posebni ukazi za obdelavo vseh registrov
 - stanje procesorja
 - flush predpomnilnik, flush TLBs, flush branch predictor

- operacijski sistem

- zapletenost komponent
 - razvrščevalni algoritem za izbiro procesa
 - vzdrževalna opravila
 - čiščenje, staranje procesov, enakomerna obremenitev virov, zaznavanje in razreševanje smrtnih objemov itd.

Preklop procesa

- Učinkovitost

- Koliko časa traja preklop procesa?

- Koliko časa traja sistemski klic?

- 1996, Linux 1.3.37, 200 MHz P6 CPU

- syscall: 4 μ s, context switch: 6 μ s

- modern systems 3 GHz

- pod 1 μ s

- Ukaz lmbench

Processor, Processes - times in microseconds - smaller is better

Host	OS	Mhz	null call	null I/O	stat	open clos	slct TCP	sig inst	sig hdl	fork proc	exec proc	sh proc	
BigMac.lo	Darwin	18.7.0	2800	0.44	0.94	4.87	13.6	19.7	0.71	4.13	541.	2681	4834

Preklop procesa

- Izzivi

- Kaj se zgodi, če se sredi izvajanja systemskega klica proži še časovnik?
- Kaj se zgodi, če se sredi rokovanja prekinitve proži še ena prekinitve?

- Ideje

- onemogočanje prekinitvev
- tehnike zaklepanja internih podatkovnih struktur
- ... več v nadaljevanju